

Date: 17th November-2024

MA'MURIY JAZOLARNING HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDAGI AHAMIYATINI OSHIRISH YO'LLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ravshanov Diyorbek Muxtor o'g'li
O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi
3-o'quv kursi 313-guruh kursanti

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada ma'muriy jazo choralarini huquqbuzarliklar profilaktikasida qo'llash faoliyatini takomillashtirish, ushbu jarayonning bugungi kundagi holati hamda Ichki ishlar organlarining ma'muriy jazo choralarini qo'llash faoliyatini takomillashtirishni tashkil etish bo'yicha o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Bundan tashqari, ma'muriy jazo choralarini huquqbuzarliklar profilaktikasida qo'llash faoliyati amalyoti tahlili hamda ushbu faoliyat doirasida yuritiladigan protsessual hujjatlar, muammo va kamchiliklar, ularni bartaraf etish bo'yicha bir qator takliflar berilgan. Ichki ishlar organlarining ma'muriy jazo choralarini qo'llash faoliyatining tashkiliy huquqiy asoslari, shuningdek yuqorida ko'rsatib o'tilgan jihatlardan foydalangan holda ushbu faoliyatni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari yoritib o'tilgan.

Abstract: In this article the importance of the topic of the experiment lies within improving the appliance of administrative penalty measures of internal affairs bodies, the current condition of them and distinctive peculiarities of the establishment of improving the appliance of administrative penalty measures of internal affairs bodies. In addition, the analysis of the practice based on the appliance of administrative penalty measures of internal affairs bodies, related problems and defects, a number of suggestions for dealing with them are mentioned. The legal basis of the administrative penalty measures of internal affairs bodies, the main directions of improving the following practice are also highlighted by using the features aforementioned.

Kalit so'zlar: Huquqbuzarliklar profilaktikasi, ma'muriy jazo, ma'muriy qaror, ijro etish, ma'muriy bayonnoma, kvitansiya.

Key words: Crime prevention, administrative penalty, administrative decision, execution, administrative report, receipt.

Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchilik hujjatlari bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarga tajovuz qilinganda, ya'ni huquqbuzar tomonidan ma'muriy huquqbuzarlik sodir etganlik uchun ma'muriy jazo O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi va boshqa normativ hujjatlarda belgilab qo'yilgan doirada va tartibda qo'llaniladi. Huquqshunoslik fanida qo'riqlovchi funktsiyaning xususiyatlari quyidagilardan iborat ekanligi e'tirof etilgan:

birinchidan, u huquqni kishilar xulq-atvoriga ta'sir etishning alohida vositasi sifatida ta'riflaydi. Huquq bu vazifani jazo qo'llash, taqiqlar o'rnatish va yuridik javobgarlikni amalga oshirish bilan ogohlantirib, insonlar irodasiga ta'sir o'tkazish orqali bajaradi;

Date: 17th November-2024

ikkinchidan, unda davlat, huquqiy qoidalar vositasida qanday ijtimoiy qadriyatlarni o'z himoyasiga olganligi to'g'risida ijtimoiy munosabat sub'ektlariga axborot yetkaziladi; uchinchidan, u jamiyatning siyosiy va huquqiy madaniyati darajasining, huquqdagi insonparvarlik asoslarining ko'rsatkichidir.

Huquqning qo'riqlovchi funktsiyasiga xos xususiyatlar uni davlatning huquqni muhofaza etish faoliyati bilan qiyoslaganda, yanada aniqroq namoyon bo'ladi. Tegishli davlat idoralari huquq sub'ektlari tomonidan qonun talablarining so'zsiz, qat'iy bajarilishini ta'minlaydi, jamiyatda qonuniylik muhitini vujudga keltiradi. Bu huquq buzilishi faktini aniqlash, ularni ko'rib chiqish va aybdorlarni yuridik javobgarlikka tortish bilan ta'minlanadi. Bundan tashqari, eng muhimi, huquqning qo'riqlovchi funktsiyasi ijtimoiy munosabatlarni himoyalashga yo'naltirilgandir.

Turli huquq tarmoqlarida tartibga solinadigan va qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarni aybdor shaxs tomonidan buzganlik uchun yuridik javobgarlik nazarda tutiladi. Yuridik javobgarlik aybdor shaxsga nisbatan muayyan jazo qo'llashda namoyon bo'ladi. Masalan, mehnat intizomi buzilganda – intizomiy jazo, ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilganda – ma'muriy jazo, jinoyat sodir etilganda – jinoiy jazo qo'llaniladi.

Ma'muriy jazo qo'llanilishining umumiy qoidalari. Ma'muriy huquqbuzarlik uchun jazo ushbu Kodeks va boshqa normativ hujjatlarda belgilab qo'yilgan doirada va tartibda qo'llaniladi.

Jazoni qo'llanish chog'ida sodir etilgan huquqbuzarlik xususiyati, huquqbuzarning shaxsi, uning aybdorlik darajasi, mulkiy ahvoli, javobgarlikni yengillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlar hisobga olinadi. Ma'muriy jazo chorasini qo'llanishda organ (mansabdor shaxs) qonuniylik va jazoning yakka tartibda bo'lishi kabi asosiy qoidalarga (printsipalarga) amal qilishi lozim. Qonuniylik qoidasi shuni bildiradiki, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqayotgan organ (mansabdor shaxs) huquqbuzarga nisbatan qonun hujjatlari bilan belgilangan va faqat Kodeks Maxsus qismining sodir etilgan huquqbuzarlik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi tegishli moddasi ruxsat etgan doirada qo'llanishi mumkin.

Ma'muriy jazoni qo'llash asoslari yana quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- 1) ma'muriy huquqbuzarlik hodisasi yoki alomatining mavjudligi;
- 2) ma'muriy huquqbuzarlikni sodir etish paytida shaxs javobgarlikka tortish yoshiga yetgan bo'lsa;
- 3) g'ayrihuquqiy harakat yoki harakatsizlikni sodir etgan shaxs aqli raso bo'lsa;
- 4) shaxs harakatni zaruriy mudofaa yoki oxirgi zarurat chegarasidan chetga chiqib sodir etsa;
- 5) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish paytida Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 36-moddasida nazarda tutilgan muddatlar o'tib ketmagan bo'lsa.

Sodir etilgan ma'muriy huquqbuzarliklar uchun ma'muriy javobgarlikni nazarda tutuvchi sanksiyalarda – jazo chorasi va uning ruxsat etilgan me'yorlari (hajmi, miqdori)ning eng kami va eng yuqorisi ko'rsatilgan bo'ladi.

Date: 17th November-2024

Ma'muriy jazoni qo'llashda vakolatli organ (mansabdor shaxs) ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchilik hujjatlarining, ya'ni qonuniylik, fuqarolarning qonun oldida tengligi, demokratizm, insonparvarlik, odillik va ayb uchun javobgarlikning muqarrarligi printsiplariga asoslanishi shartdir. MJtKda ma'muriy jazoning qo'llanilishiga bag'ishlangan alohida 4-bob ajratilgan bo'lib, uning 30- moddasida ma'muriy jazo qo'llanilishining umumiy qoidalari o'z aksini topgan.

Vakolatli organlar va mansabdor shaxslar tomonidan ma'muriy jazoning qo'llanishi chog'ida:

- sodir etilgan huquqbuzarlik xususiyati;
- huquqbuzarning shaxsi;
- uning aybdorlik darajasi;
- mulkiy ahvoli;
- javobgarlikni yengillashtiruvchi holatlar;
- javobgarlikni og'irlashtiruvchi holatlar hisobga olinadi.

Ma'muriy jazo qo'llanilishining mazkur umumiy qoidalariga barcha vakolatli organlar va mansabdor shaxslar rioya qilishlari shart.

Bundan tashqari, ma'muriy jazoni qo'llashda jazoni individual- lashtirish ham katta ahamiyat kasb etadi, ya'ni ma'muriy huquqda sodir etilgan qilmishning xususiyati, huquqbuzarning aybdorlik darajasi, shaxsi hamda qonunda nazarda tutilgan javobgarlikni yengillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlarni hisobga olgan holda ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchilik hujjatlari bilan belgilangan sanksiyalar chegarasida unga jazo tayinlashdir. Vakolatli organ (mansabdor shaxs) jazoni individuallashtirib, avvalo, sodir etilgan qilmishning xususiyati, darajasi va huquqbuzarning shaxsini hisobga oladi. Bunda qilmishni qanday usulda, kim bilan birgalikda sodir qilinganligi, qaysi bosqichgacha olib borilgan – tayyorgarlik yoki tugallanganligi, huquqbuzar shaxsning voyaga yetmagan yoki yetganligi, huquqbuzarlikni birinchi bor yoki takroran sodir etishi, huquqbuzarlikni qasddan yoki ehtiyotsizlik orqasida sodir etishi va hokazolar e'tiborga olinadi.

